

Nr 567

Av herr **Werner m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1957 års skörd.*

Årets skördeskador har i många fall varit så stora, att de enskilda jordbrukarna inte själva orkar bära förlusterna. Olika åtgärder som vidtagits eller föreslagits, såsom främst stödköp av skördeskadad brödsäd och statlig stödlånegivning, utgör givetvis en god hjälp. Men det står klart, att många jordbrukare härutöver måste få ett särskilt ekonomiskt stöd, om inte deras möjligheter att fortsätta jordbruksdriften skall äventyras.

I den föreliggande propositionen nr 194 föreslås, att 40 000 000 kronor skall ställas till förfogande för bidrag till jordbrukare, som är i behov därav på grund av lidna skördeskador. Bidragen avses skola utdelas efter individuell ansökan och prövning, och fördelningen av bidragen föreslås skola handhas på i stort sett samma sätt som fördelningen av de individuella skördeskadebidragen år 1955. Av bidragsbeloppet skall enligt propositionen 25 000 000 kronor täckas genom avräkning på det belopp av 100 000 000 kronor, som enligt beslut av 1956 års riksdag skall avsättas till en jordbrukets skördeskadefond, och återstående 15 000 000 kronor tagas av de medel, som i samband med jordbruksregleringen influtit eller inflyter genom upptagande av införselavgifter. Hela beloppet skall emellertid enligt förslaget förskottas ur medel, som är anvisade på anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Som underlag till förslaget i propositionen ligger bedömningen, att skördeminskningen innevarande höst i de av skadorna drabbade områdena skulle vara av storleksordningen 160 000 000 kronor jämfört med utbytet av en skörd av den storlek, som i genomsnitt erhållits under senare år. Det är givetvis förenat med mycket stora svårigheter att få någon mera exakt mätning av de verkliga skördeskadeförlusterna. Det står emellertid klart, att de 160 000 000 kronor, som framräknats som skördebortfall, inte ger något verkligt uttryck för det inkomstbortfall som jordbruket åsamkats genom skördeskadorna. Såsom framgår av jordbruksnämndens skrivelse, är den angivna siffran ett uttryck för de kvantitetsförändringar, som inträffat i fråga om totalskörd, och vidare i görlig mån för kvalitetsskador i fråga om brödsäd. Men hänsyn har inte tagits till de prisavdrag som jordbrukarna åsamkats genom att en stor del av den leveransgilla brödsäden är grodd- och mäلتskadad. De kvalitetsskador, som inträffat i fråga om andra

växtslag, främst fodersäd och i vissa områden vallväxter, har inte alls kunnat komma med i bedömningen. Ifrågavarande kvalitetsförsämring betyder, att tillskottsoder måste inköpas, om foderstaterna skall kunna balanseras på ett nöjaktigt sätt. Till följd av skördeskadorna har också torkningskostnaderna blivit onormalt höga beträffande såväl brödsäd som fodersäd. Härtill kommer betydande inkomstbortfall eller kostnadsökningar i olika avseenden, exempelvis genom att höstsädd inte kunnat genomföras i normal utsträckning genom att jordbrukarna i stor utsträckning måste inköpa sitt utsäde och inte minst genom de svåra bärgningsförhållandena.

Av det anförda framgår, att det inkomstbortfall, som jordbruket åsamkats genom skördeskadorna, i verkligheten måste vara betydligt större än de angivna 160 000 000 kronorna. Vi vill vidare understryka, att det föreliggande undersökningsmaterialet måste betraktas som osäkert och att risk för felkällor i detsamma synes förefinnas. Enligt vissa uppgifter skulle t. o. m. en del rapporter till grund för skördeskadebedömningen ha förkommit. Det är oss också bekant, att på vissa håll en helt annan bedömning gjorts än den som ligger till grund för propositionen. Som exempel härpå kan vi anföras, att enligt bilaga 2 till propositionen i Hallands län 86,4 proc. av höstvetet, 78,0 proc. av vårvetet och 84,9 proc. av rågen varit leveransgill vara, medan enligt rapport från Hallands lantmäns centralförening u. p. a. till statistiska centralbyrån kvarndugligheten i nämnda fall varit resp. 38,9, 12,9 och 54,2 proc. Det bör också framhållas, att det undersökningsmaterial, som propositionen bygger på, avser tiden fram till den 15 oktober, då en stor del av skörden ännu inte var bärgad. Det synes sannolikt, att en skördeundersökning, avseende en senare tidpunkt, skulle utvisa ännu större förluster för jordbruket.

Mot bakgrunden av det anförda synes det oss motiverat, att frågan om skördeskadornas omfattning upptages till förnyad prövning på grundval av allt material, som står till förfogande, även avseende tiden efter den 15 oktober. Därest en sådan undersökning ger vid handen, att skördeskadorna även från de i propositionen angivna utgångspunkterna varit av större omfattning än de 160 000 000 kronorna, bör det i propositionen nu föreslagna bidragsbeloppet på 40 000 000 kronor höjas med erforderligt belopp.

Enligt propositionen skall, såsom ovan anförts, de föreslagna bidragen till jordbrukare, som är i behov därav på grund av lidna skördeskador, finansieras till viss del genom medel, som enligt beslut av statsmakterna skall ställas till förfogande för bildande av en särskild skördeskadefond, och till viss del genom införselavgiftsmedel, vilka kan väntas ej bli behövliga för regleringsändamål under nu löpande prisregleringsperiod av

3 år. Från jordbrukets förhandlingsdelegation framställdes vid förhandlingarna önskemålet, att ett särskilt statsanslag skulle anvisas till bestridande av kostnaderna. Jordbruksnämnden förklarade sig emellertid inte kunna biträda ett dylikt förslag. Enligt jordbruksnämndens uppfattning bör frågan om de nödvändiga stödåtgärderna lösas på ett sätt, som ej innebär beviljande av särskilda statliga anslag för ändamålet. Den finansieringsmetod, som på grundval härav föreslås i propositionen, innebär, att pengar, som är avsedda för vissa angivna ändamål, tages i anspråk. Som motivering härför har angetts, att nedgången i skördeutfallet för jordbruket i dess helhet icke är så stor, att 4-procentregeln träder i tillämpning, samt att i de fall, då denna regel tidigare trätt i tillämpning vid skördeskadorna, jordbruket erhållit kompensation i form av bidrag eller på annat sätt endast för den del av inkomstbortfallet, som överstigit 4 procent.

Det synes oss böra understrykas, att 4-procentregelns utformning avsett det tidigare prissättningssystemet med totalkalkylen och den fortlöpande kostnadstäckningen för jordbruket i dess helhet. Vid nämnda system utgjorde 4-procentregeln en garanti för att det samlade jordbruket erhöll den avtalade totalinkomsten, sedan skälig självrisk beaktats. Det nu gällande prissättningssystemet, som innebär en fri prisbildning mellan vissa fastställda gränser och därmed en närmare anknytning till den internationella marknadsutvecklingen, garanterar inte jordbruket någon viss fixerad inkomstsumma. Det nya prissättningssystemet förutsätter komplettering med dels en skördeskadeförsäkring, dels rätt till resultatutjämning vid beskattningen. Den nuvarande modifierade 4-procentregeln gäller under ett övergångsskede i avvaktan på skördeskadeförsäkrings- och resultatutjämningsreformerna, och den kan givetvis endast i begränsad utsträckning garantera en nödvändig skördeskadereglering.

I propositionen har också den gällande 4-procentregeln tillmätts en begränsad betydelse för bedömningen av den aktuella skördeskadefrågan. Oberoende av nämnda regel föreslås i propositionen, att bidrag skall utgå till jordbrukare efter individuell ansökan och prövning. Som motivering härför anföres, att skördeskadorna i vissa delar av landet ligger betydligt över den riskmarginal, som 4-procentregeln anger, samt att skadorna i ett betydande antal enskilda fall är så stora, att de överstiger vad jordbrukarna själva rimligen kan bära. Härom torde enighet råda. Det bör i sammanhanget vidare framhållas, att jordbruket inte uppnått det inkomstläge, som avsågs vid beslutet om det nya prissättningssystemet. Viktiga produktslag har under lång tid legat under den nedre prisgränsen, och för oktober månad var realprisindextalet så lågt som 93,9. Den försämrade lönsamheten minskar givetvis också motståndskraften mot skördeskadeförlusterna.

Den i propositionen anförda uppfattningen, att 4-procentregelns utformning skulle vara avgörande för hur de föreslagna bidragen skall finansieras, kan vi däremot inte dela. Vid sitt principbeslut år 1955 om det nya prissättningssystemet för jordbruket uttalade riksdagen bl. a.: "Det torde slutligen vara självklart, att vid en katastrofartad utveckling för jordbruket, exempelvis på grund av missväxt, särskilda stödåtgärder bör kunna övervägas" (JoU 1955: 39). Detta uttalande måste tolkas som ett uttryck för uppfattningen, att samhället har skyldighet att träda hjälpande till vid svåra skördeskador. Bibehållandet av 4-procentregeln under nuvarande övergångsskede måste i princip bedömas på samma sätt. Det kan också erinras om att konsumentrepresentanter i jordbruksnämndens råd vid behandling av överenskommelsen mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden 1956 förklarade, att tillskjutande av ett särskilt belopp till den planerade skördeskadefonden varit att föredraga framför bibehållande av 4-procentregeln, vilket bör tolkas som uttryck för uppfattningen, att samhället har att medverka till ett visst skördeskadeskydd. En statlig stödverksamhet vid skördekatastrofer måste jämföras med de statsbidrag, som utgår till arbetslöshetskassorna och andra statliga åtgärder till arbetslöshetens bekämpande. I båda fallen gäller det skydd mot oförvällat inkomstbortfall.

Årets skördeskador är, såsom framgår av jordbruksnämndens redogörelse, i vissa delar av landet av mycket svårartad karaktär. I överensstämmelse med vad vi ovan anført måste det därför vara samhällets skyldighet att ekonomiskt medverka till en nödvändig skördeskadereglering. Vi delar alltså den av jordbrukets förhandlingsdelegation framförda uppfattningen, att de föreslagna bidragen bör finansieras med särskilda statsmedel. Vi vill i sammanhanget vidare påtala, att nuvarande beskattningsregler, som inte medger resultatutjämning, i verkligheten innebär, att de av skördeförlusterna drabbade jordbrukarna påföres större skattebördan än som på längre sikt svarar mot deras inkomster. Detta synes oss också utgöra motiv för att staten ekonomiskt bör medverka till skördeskaderegleringen.

Den i propositionen föreslagna finansieringsmetoden innebär avsevärda försvagningar för jordbruket i fråga om den framtida skördeskadefonden och de regleringsändamål, som införselavgiftsmedlen avser att tjäna. Enligt riksdagens beslut 1956 skall de 100 000 000 kronor, varav 25 000 000 kronor nu enligt propositionen skulle få disponeras, utgöra en grundfond i ett planerat system för reglering av skördeskador. Avsikten har alltså varit, att dessa pengar inte skulle få tas i anspråk förrän ett nytt skördeskaderegleringssystem satts i funktion. En grundfond på minst 100 000 000 kronor synes oss, i enlighet med vad som ursprungligen avsågs, nödvän-

dig för att en planerad skördeskadeförsäkring snabbt skall kunna vinna effekt.

De inflytande införselavgifterna skall enligt riksdagens beslut 1955 och 1956 användas för regleringsändamål på jordbrukets område. För den händelse ett nämnvärt överskott av införselavgiftsmedel skulle uppstå, förutsattes vid nämnda beslut, att detsamma inte skulle användas under innevarande treårsperiod utan balanseras över till en kommande prissättningsperiod. Först efter utgången av innevarande prissättningsperiod skulle statsmakterna fatta beslut om användningen av eventuella överskottsmedel.

Enligt vår mening bör någon ändring inte ske i den av riksdagen beslutade målsättningen i fråga om införselavgiftsmedlens användning. Det framstår som synnerligen angeläget, att möjligheterna till framtida stöd av en nödvändig jordbruksexport under innevarande eller följande prissättningsperiod inte äventyras genom att en del av medlen nu tages i anspråk för ändamål, för vilket de inte avsetts. Enligt jordbruksnämndens bedömning skulle visserligen vid innevarande prissättningsperiods slut ett överskott på 30 000 000 kronor föreligga, men nämnden framhåller själv, att beräkningarna bygger på delvis osäkra förutsättningar. Enligt de gällande bestämmelserna skall importavgifterna för en viss produkt användas för att täcka förluster i samband med export av samma eller likartad produkt. Om det medges, att införselavgiftsmedel överföres från den ena produktgruppen till den andra efter den föreliggande exportsituationen, torde behovet av medel för nämnda regleringsändamål redan i nuvarande läge vara avsevärt större än som framgår av jordbruksnämndens redogörelse. Jordbruksnämnden pekar vidare på de förluster, som kan uppkomma för Föreningen Svensk spannmålshandel genom omhändertagande av skadad brödsäd och som avses att täckas av införselavgiftsmedel. I motionerna I: 562 och II: 707 har föreslagits, att den nedre prisgränsen skall gälla vid stödköpen. Vid en sådan prishöjning vid stödköpen, som vi förordar, skulle alltså ytterligare införselavgiftsmedel behöva tagas i anspråk.

Med hänsyn till nuvarande ytterst ansträngda statsfinansiella läge delar vi emellertid uppfattningen, att det erforderliga anslaget av 40 000 000 kronor till bidrag åt jordbrukare i anledning av skördeskadorna inte bör belasta innevarande års statsbudget. I enlighet med vad som föreslagits i propositionen bör beloppet förskottas ur anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Men bidragen bör inte finansieras genom de medel, som enligt beslut skall utgöra grundfond för en framtida skördeskadeförsäkring, eller införselavgiftsmedel. Enligt vår mening kan det dock vara möjligt att tillfälligt låna det erforderliga beloppet av 40 000 000 kronor från ifrågavarande skördeskadefonds medel och införselavgifts-

medel. Vi förordar, att med återbetalningsskyldighet för staten sådant lån sker med 25 000 000 kronor ur det belopp av 100 000 000 kronor, som enligt beslut av 1956 års riksdag skall avsättas till en jordbrukets skördeskadefond, samt med 15 000 000 kronor ur de medel, som i samband med jordbruksregleringen inflyter genom upptagande av införselavgifter. Vi förutsätter, att ett system för skördeskadereglering utformas genom beslut av nästa års riksdag och att i samband därmed de 100 000 000 kronorna till skördeskadefonden uppföres på statsbudgeten 1958/59. Staten bör sedan under budgetåret 1959/60 återbetala lånebeloppet genom särskilda anslag till skördeskadefonden och den ifrågavarande regleringsverksamheten.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandling av propositionen nr 194 måtte

1) besluta anslå 40 000 000 kronor till bidrag åt jordbrukare, som är i behov därav på grund av lidna skördeskador;

besluta att ifrågavarande belopp tillfälligt må lånas med 25 000 000 kronor av medel, vilka jordbruket enligt beslut av 1956 års riksdag skall erhålla som grundfond i ett planerat system för reglering av skördeskador, och med 15 000 000 kronor av medel, som i samband med jordbruksregleringen influtit eller inflyter genom upptagande av införselavgifter; samt

hos Kungl. Maj:t anhålla om att förslag förelägges 1959 års riksdag om särskilda statsanslag till återbetalande av ifrågavarande lån;

2) hos Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om omfattningen av 1957 års skördeskador upptages till förnyad prövning, samt att, därest undersökningen så motiverar, förslag om anvisande av ytterligare erforderligt bidragsbelopp snarast möjligt förelägges riksdagen.

Stockholm den 10 december 1957

Osc. Werner

T. Wolgast

Gunnar Lodenius

Ivar Johansson

Theodor Johansson

Alvar Andersson

Georg Carlsson

Axel Emanuel Andersson

Margret Nilsson